

Preek, gehouden op 7 maart 2021 in De Schutse te Uithoorn
Vierde zondag voor Pasen
Schriftlezing: Johannes 2: 13-22 (Jezus in de tempel)

Met de bestorming van het Capitool en de avondklokrellen nog vers in het geheugen begin ik aan de voorbereidingen van deze preek. Wat is het verschil met Jezus, die de handelaars en de geldwisselaars met een zweep van het tempelplein verjaagt en hun tafels ondersteboven gooit? Ik vind het een spannende vraag. En ik heb er ook niet zo 1-2-3 een antwoord op. Jezus als rebel tegen de gevestigde orde, als relschopper in de tempel. Waarom keuren we Zijn verzet goed en waarom veroordelen we de Capitool- en avondklokrellen? Tenminste, daar ga ik voetstoots van uit. Maar ik weet natuurlijk niet hoe u als online-kerkganger hierover denkt. Ongeveer 20% van de mensen raakt steeds meer in de ban van complottheorieën. In hún beleving waren de bestorming en de rellen het juiste om te doen. Net zoals Jezus ervan overtuigd was dat het juist en goed is om het tempelplein schoon te vegen. Wat is het verschil? Hoe maak je onderscheid? Hoe moet je dit alles beoordelen? Hoe vorm je een mening?

Al mijmerend en zoekend beland ik bij iets wat mij in ieder geval verder helpt. Dat is het domein van de onderliggende waarden, de intenties, de drijfveren, de motivatie, dat waar de rebellie uit voortkomt. Willem Engel van VirusWaarheid zegt trots en onomwonden: het gaat mij niet om het algemeen belang of om het maatschappelijke leven, het gaat mij puur om de vrijheid van het individu. Bij hem is er geen 'wij', maar alleen 'ik'. Vrijheid is het hoogste goed, vrijheid om te doen waar ik zin in heb, daar heeft de ander niets mee te maken.

Hier scheiden zich onze wegen. Daarom loop ik achter Jezus aan en niet achter Willem Engel – what's in a name, trouwens? Bij Jezus en dus ook bij God gaat het alleen maar om 'wij'! In het Koninkrijk Gods staat een ander soort vrijheid voorop: vrijheid die gepaard gaat met rechtvaardigheid, vrede en verantwoordelijkheid. Rekening houden met de ander, de ander geen schade toebrengen, sterker nog, het welzijn van de ander bevorderen.

De offercultus in de tempel was in de loop der tijd geworden tot een lucratieve handel voor de priesters, de handelaars en de geldwisselaars – ten koste van de gelovigen, en dan vooral de armsten onder hen, die steeds meer geld moesten neertellen om een offerdier te kunnen kopen. Daar komt Jezus tegen in het geweer, tegen dat alleen maar aan jezelf denken ten koste van anderen. Dat is

Zijn ijver, Zijn hartstocht, Zijn passie, zoals het zo treffend in Psalm 69 staat: 'De hartstocht voor Uw huis zal mij verteren. Jouw huis is mijn hartstocht'. Zijn doel is een 'nieuw wij', een samenleving, een godsdienst, een liturgie voor allen, in gelijkwaardigheid, zonder uitbuiting, macht, belangen en dwingelandij. Hier ligt voor mij het grote verschil met de bestormers en relschoppers in Capitool en winkelstraat: voor hen is er geen hoger doel, geen ideaal, alleen ontwrichting en chaos. Wat er daarna komt – geen idee...

Ruim twintig jaar geleden was ik op studiereis in Israël. Toen heb ik met eigen ogen gezien hoe de offercultus in de tempel tot een gigantische industrie was uitgegroeid. In de buurt van Jeruzalem heb ik de overblijfselen gezien van uitgestrekte, ondergrondse duivenkwekerijen: een heel stelsel van gangen, grotten en kelders met in de wanden allemaal nisjes waarin de offerduiven gekweekt werden. Ondergronds vanwege de gelijkmatige temperatuur. Een reusachtige, ondergrondse duiventil, een columbarium. Hier komt ons woord voor urnenwand vandaan, columbarium, vanwege de overeenkomst met de nisjes, waarin nu geen duiven, maar urnen zitten... 'Columba' is duif in het Latijn. Tot zover mijn bijdrage aan de verspreiding en bevordering van nutteloze kennis...

Op Kerst zingen we van de herdertjes die bij nachte in het veld lagen: zij hadden een schaapjes geteld. In werkelijkheid bewaakten zij de immense kudden schapen die bestemd waren voor de rituele slacht en de offerdienst in de tempel. Daarom zijn de eerste getuigen van Jezus' geboorte hêrderders: zij aanbidden de Goede Herder, die tegelijk het lammetje is, het Lam Gods dat óók ter slachtbank geleid en geofferd zal worden...

Immers, de hartstocht voor het huis van Zijn Vader, de tempel, verteert Hem – in twee betekenissen. Jezus is als een verterend vuur, vol passie voor een eredienst die Gode waardig is. En dat heeft Hem verteerd, letterlijk: Hij is afgebroken, opgegeten, verteerd door de machthebbers, door de religieuze leiders die zich bedreigd voelen in hun belangen. Met zijn actie op het tempelplein gaat Hij bewust staan in de lijn van de Profeten uit het Oude Testament: Hosea, Amos, Micha, Jesaja en vooral Jeremia, die zeer kritisch zijn over het brengen van offers. Want het wordt zo snel een alibi om op de oude voet door te gaan, een dekmantel voor onrecht. Vroom offers brengen in de tempel en door de week je arbeiders uitbuiten.

En er dreigt nog een andere misvorming. Er sluipt gemakkelijk iets in van: als ik nu maar God gunstig stem met een offer, dan wil Hij vast wel iets voor mij

doen, bijvoorbeeld mijn problemen oplossen. Voor wat hoort wat. Do ut des – ik geef zodat jij mij iets teruggeeft. Dan wordt offeren, geloven, een zakelijke transactie, een handeltje met God, een markt, een winkel. Je koopt iets. Je koopt iets af. Dan is de stap naar échte handel niet ver meer. De priesters hadden samen met de fokkers en de handelaars van de offerdieren twee monopolies. De pelgrims mochten alleen met déze dieren een offer brengen, want alleen deze voldoen aan de voorschriften. En raad eens wie die voorschriften hebben opgesteld? Juist. Je mocht dus niet meer je eigen offerdier meebrengen. En je geld – met de beeltenis van de Romeinse keizer erop – komt de tempel niet in, dat is heiligschennis. Dus dat moet je omwisselen voor speciale tempelmunten. Door gesjoemel met de wisselkoersen zijn de winsten extreem hoog. Komt het u allemaal bekend voor? Wall Street? De wereld van Finance & Control? Superbonussen?

Ik begrijp steeds beter waarom Jezus het niet langer kan aanzien, waarom Hij in woede ontsteekt over zoveel onrecht en financieel gewin, en waarom Hij de boel kort en klein slaat. De woorden uit Psalm 69 zijn Hem op het lijf geschreven: 'Niet de rook van offerdieren in je neus, o God, maar de bloei van stemmen in je oren' – daar gaat het om. 'De Naam van God loven met een lied, Zijn grootheid prijzen met een lofzang, dat behaagt de Heer meer dan offerdieren' (Psalm 69: 31-32). Religie, godsdienst, liturgie gaat over dankbaarheid, aanbidding, 'worship', devotie, letterlijk toewijding, jezelf toewijden, jezelf toevertrouwen aan iets, aan iemand, die groter is dan jijzelf, en vanuit die bron je weg gaan met moed, liefde, geduld en hoop voor de toekomst.

Het aanbidden van God is niet aan één heilige plaats gebonden zoals een tempel. Johannes schrijft zijn evangelie als de tempel allang is verwoest door de Romeinen in het jaar 70 na Christus. Die verwoesting is de katalysator voor nieuwe vormen binnen het Jodendom en dus ook bij die nieuwe beweging binnen het Jodendom, mensen van 'die weg', degenen die Jezus zien als de beloofde Messias, de Gezalfde Gods. Geen centrale offercultus meer op één speciale plek, maar her en der, overal en nergens, bijeenkomsten van mensen die elkaar voorlezen uit de Thora-rollen, die elkaar verhalen vertellen over die wonderlijke rabbi uit Nazareth, die proberen de rondzendbrieven van Paulus te begrijpen, en die brood en wijn én meegenomen eten en drinken met elkaar delen – een nieuwe vorm van offeren en zorg voor de armen! Sjoel, synagoge, ekklesia. Kringen, groepen, gemeenschappen, kernen, cellen, gemeenten in huiskamers en catacomben: kleinschalige samenscholingen rondom het Woord. Zo doen we dat eeuwen later nog steeds en telkens weer. Nu ook in

deze corona-tijd: thuis, in de huiskamer, online, voor (of achter?) een computerscherm, met een laptop op schoot of een mobieltje in de hand. God aanbidden is inderdaad niet aan plaats of tijd gebonden.

Net zoals de tempel in Jeruzalem wordt afgebroken, wordt de tempel van Jezus' lichaam afgebroken, aan het kruis, in de dood. Het lijkt het einde van alles... Maar op de derde dag geschiedt het onmogelijke: een nieuw begin, opstanding uit de doden! Zo worden er ook in deze corona-tijd dingen afgebroken en er worden nieuwe dingen ontdekt, ontstaan er nieuwe vormen van kerk-zijn, worden er nieuwe mogelijkheden opgebouwd. Een hoopvol perspectief! Ook hier weer een groot onderscheid met de Capitoolbestormers en de avondklokrelschoppers: bij hen is er slechts afbraak, destructie, plundering – en verder niets: geen hoop, geen perspectief. Mensen die misleid zijn door taal die alleen verwoesting zaait.

En nu komt er nog een vraag bij: aan wie of wat hecht je geloof? Aan wie of wat ken je gezag toe? Naar wie of wat laat je je oren hangen? Wie of wat vertrouw je? De Joodse religieuze leiders vragen Jezus naar Zijn bevoegdheid, Zijn gezag: 'Met welk teken kun jij bewijzen dat je dit doen mag?'. Dat lijkt me een uitstekende vraag, een vraag die vandaag de dag wel wat vaker gesteld mag worden. Iedereen mag tegenwoordig overal zijn mening over geven. In praatprogramma's geven bekende Nederlanders hun mening over de coronamaatregelen, over de vaccinaties, over de klimaatverandering en over de komende verkiezingen. In journaals en nieuwsrubrieken geeft 'the man in the street' zijn mening over van alles en nog wat. Ze worden op één lijn gesteld met deskundigen en wetenschappers. Maar sinds wanneer heeft een bekende acteur verstand van vaccins? Hoezo weegt de mening van 'de gewone man' even zwaar als die van Scherder of Timmermans? Wie heeft recht van spreken? Wie mag wat wanneer zeggen? Wat is de context? Welke belangen zijn er in het spel? Van schrijver Rob Schouten is de uitspraak: Nederland lijdt collectief aan 'meningitis'. Meningingen zijn als geslachtsdelen. Iedereen heeft ze, maar moeten we ze ook steeds zien?

Daar komt nog wat bij. Taal is niet onschuldig, taal is niet neutraal. Wie wind zaait, zal storm oogsten. Taal die wantrouwen en verwoesting zaait, brengt ons met z'n allen naar de afgrond. Niet naar een samenleving, maar naar een samensterving: wij tegenover zij. Daarom moet je je als lezer, als hoorder, als burger, die de hele dag gebombardeerd en verleid wordt met meningen, telkens weer afvragen: 'Met welk teken kun jij bewijzen dat je dit mag zeggen of doen?'. Wie schenk ik mijn vertrouwen en waarom? Vergelijk het maar met

de monteur aan wie je je auto toevertrouwt voor reparatie of met de aannemer die je huis komt verbouwen. Uiteindelijk draait alles om vertrouwen. Ik geef mijn auto niet mee aan de timmerman en ik laat mijn huis niet opknappen door de monteur.

Na de opstanding van Jezus uit de dood herinneren zijn leerlingen zich Zijn uitspraak over de afbraak en de opbouw van de tempel van Zijn lichaam. 'En zij gelóófdén de Schrift en alles wat Jezus gezegd had', staat er dan. Zo hecht ik, als het over corona gaat, meer geloof aan Gommers en Van Dissel dan aan Engel of Baudet.

En tenslotte, als het er op aan komt, in leven en in sterven, stel ik mijn laatste vertrouwen op Jezus, die Zichzelf liet afbreken voor de opbouw van een nieuwe wereld, waar brood, recht, waardigheid en liefde is voor al wat leeft. Met Hem durf ik het wel aan.

ruurdvanderweg@gmail.com